

Op zoek naar maatschappelijk rendement

Dilemma's rond duurzaam sparen en beleggen

DENK MONDIAAL, HANDEL LOKAAL!

Gemeenten, provincies en waterschappen moeten verantwoord omspringen met de aan hen toevertrouwde middelen.

Niet alleen in financieel opzicht, maar ook maatschappelijk verantwoord. Duurzaam beleggen biedt mogelijkheden voor financieel en maatschappelijk rendement.

Introductie

De leider van de Britse Conservatieven, David Cameron, is deze zomer onder vuur komen te liggen, omdat hij 'het goede' dacht te doen. Om de CO₂-uitstoot van zijn vliegreizen te compenseren steunde hij de organisatie 'Climate Care'. Van het geld worden onder meer voetsporen gekocht voor arme boeren in India, zodat ze irrigatiewater kunnen oppompen zonder daarbij gebruik te hoeven maken van fossiele brandstoffen.

De ironie is de Britse dagbladen niet ontgaan. Cameron laat zich riant vervoeren per vliegtuig en verstoekt daarbij een aantal liters kerosine, schreven ze. Als tegenprestatie moeten arme Indiase boeren (of misschien wel hun kinderen) zich in het zweet werken om een vergelijkbare hoeveelheid dieselolie uit te sparen. Een enkeling waagde het zelfs te spreken van slavernij op afstand.

Het voorbeeld laat zien dat het *'not easy is being green'*, om met Kermit de Kikker te spreken. Voortdurend word je als individu of als organisatie geconfronteerd met de dilemma's die voortvloeien uit je eigen keuzes en de gevolgen van je eigen handelingen. Zaken die vroeger tamelijk vanzelfsprekend waren, zoals reizen per vliegtuig, maar ook de aanschaf van voedsel, kleding en pakweg bouwmaterialen hebben in onze tijd een morele lading gekregen.

Dat geldt ook voor sparen en beleggen. Werd vroeger de keuze voor beleggingen bepaald door rendement en risico, tegenwoordig spelen ook morele overwegingen een rol.

Ethisch of duurzaam beleggen met oog voor de drie P's van people, planet en profit is 'in' en de leveranciers van beleggingsproducten spelen daarop in met een breed scala aan 'duurzame' beleggingsfondsen.

Deze brochure gaat over duurzaam beleggen. Hij wordt uitgegeven door COS Nederland, de landelijke vereniging van 14 regionale centra voor internationale samenwerking, de COSsen. COSsen zijn onafhankelijke advies- en projectorganisaties voor internationale samenwerking, die lokaal werken voor een rechtvaardige en duurzame wereld.

Daarin past ook het stimuleren van overheden om na te denken over de mogelijkheden, beperkingen én de dilemma's rond duurzaam sparen en beleggen. Verderop in deze brochure kunt u lezen wat het COS op dat gebied te bieden heeft.

I **Duurzaam sparen en beleggen onderdeel van duurzaam inkopen**

Op 30 juni 2005 nam de Tweede Kamer een motie aan van de leden Koopmans (CDA) en De Krom (VVD) die luidde dat uiterlijk in 2010 bij alle aankopen en investeringen van de rijksoverheid duurzaamheid als zwaarwegend criterium moet worden meegenomen.

De motie is uitgewerkt in een brief die het kabinet een jaar later naar de Tweede Kamer heeft gestuurd en waarin onder meer is vastgelegd dat het gaat om alle producten, diensten en werken die de rijksoverheid inkoop. Ook de inkoop van financiële producten, inclusief beleggingsproducten valt hier onder.

De ambitie om duurzaam in te kopen beperkt zich niet tot de rijksoverheid, maar wordt gedeeld door de andere overheden. In maart 2006 is in het DUIV, het overlegorgaan van Unie van Waterschappen (UvW), Interprovinciaal Overleg (IPO), Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en DG Milieu besloten dat duurzaamheid een vast onderdeel moet zijn van de producten, diensten en werken die de betreffende overheden inkopen. Het streven is dat in 2010 de helft van alle inkopen duurzaam is. Criteria voor duurzaam inkopen worden ontwikkeld door het Kenniscentrum Duurzaam Inkopen, een onderdeel van SenterNovem. thema's aandacht te vragen.

Duurzame daadkracht

De aandacht voor duurzaam inkopen komt niet uit de lucht vallen.

Al in 1997 verscheen de Nota Milieu + Economie waarin werd aangegeven dat de gezamenlijke overheden hun inkoopvolume zouden kunnen gebruiken om duurzame ontwikkeling te stimuleren. Op die manier geven ze niet alleen het goede voorbeeld, maar bevorderen ze ook innovaties op het gebied van duurzame ontwikkeling. Een en ander kreeg zijn beslag in het programma 'Duurzaam inkopen' dat in 1999 van start ging. Enkele jaren later, in 2002, werd het actieprogramma 'Duurzame daadkracht' opgesteld als uitvloeisel van de Duurzaamheidstop in Johannesburg.

Duurzame bedrijfsvoering van overheden, inclusief duurzaam inkopen, maakte daar een belangrijk onderdeel van uit. Mede als gevolg daarvan werd een nieuw programma in het leven geroepen, 'Met Preventie naar Duurzaam Ondernemen' (PreDO), waarin het programma Duurzaam Inkopen werd opgenomen. PreDO liep tot eind 2005 en is inmiddels opgevolgd door het programma Duurzame Bedrijfsvoering Overheden (DBO). Duurzaam inkopen maakt daar een belangrijk onderdeel van uit.

2 Duurzaam beleggen al honderdvijftig jaar oud

Ruim anderhalve eeuw geleden maakten de Amerikaanse Quakers en Methodisten een begin met wat we nu duurzaam beleggen zouden noemen. Deze pacifistisch-religieuze stromingen verzetten zich tegen onder meer slavernij, wapenhandel en drankmisbruik. Ze weigerden om hun (aanzienlijke) fondsen te beleggen in de productie van alcohol en in bedrijven die direct of indirect slaven gebruikten. In de jaren twintig van de vorige eeuw ontstonden de eerste ethische beleggingsfondsen.

Ze namen de Quakers als voorbeeld en belegden niet in zogeheten 'sin stocks' (sin = zonde) van bedrijven die betrokken waren bij de productie en distributie van alcohol, bij gokken of actief waren in de wapenhandel.

Opvallend is dat de Verenigde Staten zeer veel van dergelijke fondsen telt.

Naar schatting één op de acht geïnvesteerde dollars wordt in de Verenigde Staten op deze manier (op grond van uitsluiting) ethisch belegd, ofwel

12,5 procent. In Europa is dat rond de 3 procent. Daarbij zijn de 'sins', de zonden uitgebreid. Zo zijn er fondsen die niet beleggen in bedrijven die zich bezighouden met kernenergie of genetische manipulatie. Anderen gaan nog een stapje verder en beleggen niet in oliemaatschappijen of bedrijven die werken met gevaarlijke stoffen. Meer 'klassieke' criteria om bedrijven uit te sluiten zijn het met voeten treden van mensen- en vakbondsrechten, uitbuiting van boeren en arbeiders en kinderarbeid het ontplooiën van activiteiten in 'foute' landen, zoals Myanmar (v/h Birma).

3 Provincie Utrecht nam in 2005 het voortouw

In het kader van het programma 'Met Preventie naar Duurzaam Ondernemen' zie kader 'Duurzame daadkracht overheden') heeft de Provincie Utrecht in 2005 een initiatief genomen om 'duurzaam vermogensbeheer' door overheden op de agenda te zetten. Duurzaam vermogensbeheer betekent dat naast financiële ook maatschappelijke eisen worden gesteld aan beleggingen.

'Want waarom wel criteria voor duurzame inkoop binnen de organisatie en geen criteria voor beleggen?'

vroeg toenmalig gedeputeerde Financiën Jan van Bergen (PvdA) van de Provincie Utrecht zich af. Hoewel retorisch bedoeld, is de vraag van de gedeputeerde niet eenvoudig te beantwoorden.

De reden is dat gemeenten, provincies en waterschappen zich niet als elke willekeurige particulier kunnen gedragen op de beleggersmarkt. Beleggingen door overheden zijn aan strikte regels gebonden sinds de zogeheten Ceteco-affaire, waarbij de provincie Zuid-Holland leningen verstrekke aan het handelshuis Ceteco. Leningen die het niet kon terugbetalen. De Commissaris van de Koningin en de betrokken Gedeputeerde legden na een onderzoek hun functie neer. De wet FIDO geeft de kaders aan van wat wel en niet kan.

FIDO

De Wet Financiering Decentrale Overheden (FIDO) is bedoeld om de kredietwaardigheid van decentrale overheden veilig te stellen en renterisico's te beperken. Een uitvloeisel van de Wet FIDO is dat beleggingen aan een aantal eisen moeten voldoen. Zo moet aan het eind van de looptijd van de belegging minimaal de inleg weer beschikbaar zijn, de zogeheten 'hoofdsomgarantie'. Verder moet er in euro's worden belegd om valutarisico's te vermijden en mogen beleggingen alleen worden gedaan bij financiële instellingen die voldoende garantievermogen aanhouden (A-rating). In de praktijk wordt uitgegaan van de hoogste rating, Triple A. De Wet FIDO eist verder dat alleen belegd mag worden met 'overtollige' middelen, bijvoorbeeld geld dat beschikbaar komt bij het verkopen van gemeentelijke bedrijven, als gevolg van privatisering of bij de verkoop van grond in erfpacht. Een ander uitvloeisel van de wet is dat de decentrale overheden verplicht zijn om een verordening op te stellen, waarin het financiële beheer wordt geregeld, een zogeheten 'treasury statuut'. Daarin wordt onder meer het risicobeheer vastgelegd alsmede de omgang met relaties (banken en financiële instellingen) en zijn bepalingen opgenomen over het beheer van geldstromen, de administratie en de interne controle.

4 De wet FIDO: wat kan wel en wat kan niet?

De eisen van de Wet FIDO (zie kader) maken het overheden onmogelijk om duurzaam (of anderszins) te beleggen in bedrijfsaandelen of obligaties. Wel kunnen zij hun vermogen beleggen via onderhandse leningen aan of in deposito's bij banken. Een andere mogelijkheid is het aanschaffen van staatsobligaties of obligaties van financiële instellingen die minimaal een A-rating hebben. Een laatste optie is het aanschaffen van garantieproducten, dat wil zeggen financiële producten met een hoofdsomgarantie. Daarbij wordt het overgrote deel belegd in een vastrentend product, staatsobligaties bijvoorbeeld en een klein deel (10 à 20 procent) in opties of in (duurzame) beleggingsfondsen.

Alles bij elkaar kan dus maar een klein deel van het vermogen, de eerder genoemde 10 à 20 procent, worden belegd in risicovollere duurzame opties of aandelen. Op een totaal te beleggen vermogen van 2,5 à 3 miljard euro dat provincies, gemeenten en waterschappen tot hun beschikking hebben, komt dat neer op 30 miljoen. Vooropgesteld tenminste dat al dat vermogen wordt belegd in garantieproducten.

Het wordt een ander verhaal als ook het vermogen dat tegen een vaste rente wordt uitgezet (onderhandse lening, depositie, vastrentend deel van een beleggingsproduct) wordt herbelegd in duurzame fondsen. Dan krijgt het totaal van de beleggingen een meer duurzaam karakter. Een aantal financiële instellingen speelt daarop in met producten die niet alleen duurzaam zijn, maar ook voldoen aan de eisen van de Wet FIDO.

Testimonial:

Dion van Steensel (CDA), wethouder gemeente Dordrecht

Niet bij financieel rendement alleen

‘Als gemeente doe je jezelf tekort als je bij het beleggen alleen kijkt naar financieel rendement. Als bestuurder moet je verder kijken dan de eerstvolgende verkiezingen.

Je moet te zijner tijd ook aan je kinderen en kleinkinderen kunnen uitleggen waarom je bepaalde keuzes hebt gemaakt. Dat geldt niet alleen voor dingen die met het milieu te maken hebben, maar ook als het gaat om het goed beheren van de gemeentelijke financiën.

Ik ervaar dan ook geen spagaat tussen milieu en financiën, mijn beide portefeuilles. Beleggingen moeten niet alleen financieel duurzaam zijn, maar ook maatschappelijk verantwoord.’

‘Over wat maatschappelijk verantwoord is, kun je een hele boom opzetten. Wij hebben onlangs dertig miljoen belegd. Niet in duurzame beleggingsfondsen, maar via uitsluiting van bepaalde aandelen, zoals aandelen van bedrijven waarvan onduidelijk is of ze gebruikmaken van kinderarbeid. Die lijst hebben we niet zelf opgesteld, maar we zijn afgegaan op het oordeel van verschillende maatschappelijke organisaties. Op grond daarvan hebben we voor een aanbieder gekozen – overigens waren er maar twee aanbieders – die kon garanderen dat er niet in aandelen werd belegd, die we niet wilden.’

‘We hebben besloten om ons oor te luisteren te leggen bij maatschappelijke organisaties en niet zelf die afwegingen te gaan maken. Als gemeente moet je wel je beperkingen kennen. Als het gaat om groene of grijze stroom dan is iedereen het wel eens. Maximaal inzetten op groene stroom. Hetzelfde geldt voor het gebruik van hardhout; alleen als het gecertificeerd is.

*Maar kernenergie bijvoorbeeld. Is dat duurzaam?
Daarover lopen de meningen uiteen.*

Je mag best discussiëren over wat duurzaam of maatschappelijk verantwoord is in de gemeenteraad, maar ik geloof niet dat we de aangewezen instantie zijn om die afwegingen te maken.’

5 Duurzaamheid en rendement gaan goed samen

Gezien het relatief bescheiden vermogen dat beschikbaar is voor beleggingen en gezien de restricties van de Wet FIDO kun je je afvragen waarom een gemeente of provincie zich de sores van duurzaam beleggen op de hals zou halen. Of, zoals een gemeenteraadslid het onlangs formuleerde:

‘We hebben belastingmiddelen hier, die beheren wij en daarop moeten we een maximaal rendement zien te behalen; dat zijn we verplicht tegenover de belastingbetaler. Elke cent die eraf gaat om wat voor reden dan ook, moeten we kunnen verantwoorden. Duurzaam bankieren is voor ons geen reden om in te leveren op de opbrengsten van ons vermogen.’

Over die opbrengsten hoeft het betreffende gemeenteraadslid zich echter geen zorgen te maken. Wat er aan onderzoek is gedaan laat zien dat duurzaam beleggen qua rendement niet onderdoet voor ‘gewoon’ beleggen. Maar in wezen gaat het daar ook niet om. Uit het citaat van het betreffende gemeenteraadslid blijkt dat overwegingen van duurzaamheid geen rol zouden moeten spelen als het gaat om het vermogensbeheer. Sterker nog, dat vermogensbeheer in feite geen onderwerp is voor politieke discussie zolang voldaan wordt aan de criteria voor rendement en risico. De vraag is of overheden zich zo’n standpunt wel kunnen of willen permitteren.

6 Onaangename verrassingen voorkomen

Eerst het ‘kunnen’. Medio 2007 kwam aan het licht dat KWF Kankerbestrijding via de huisbankier belegde in sigarettenfabrieken. Dezelfde reportage liet zien dat de Dierenbescherming via zijn bank bedrijven financiert die bestrijdingsmiddelen maken tegen insecten en knaagdieren. En de ontwikkelingsorganisatie OxfamNovib moest tot de conclusie komen dat de huisbankier de onderhandse leningen, deposito’s en obligaties gebruikte om te beleggen in bedrijven die onder meer clusterbommen fabriceren.

De voorbeelden laten zien dat het louter afgaan op rendement en risico bij de keuze van beleggingen onaangename verrassingen kan opleveren met alle gevolgen van dien voor de reputatie van de betrokken bestuurders en organisaties. Tegelijkertijd laten ze zien dat het nog niet zo eenvoudig is om duurzaam te beleggen, zeker als je je moet beperken tot onderhandse leningen en deposito’s. (*‘It is not easy being green’*). In zo’n geval is het immers de bank die bepaalt waar het geld in wordt belegd.

Er zijn maar een paar banken in Nederland (Triodos, ASN) die voor al hun beleggingen criteria van duurzaamheid hanteren. Ook bij reguliere banken is het mogelijk om duurzaam te beleggen. Zeker als je er specifiek naar vraagt. De meeste banken bieden een duurzaam beleggingsfonds/pakket aan.

7 Keuzes niet uit de weg gaan

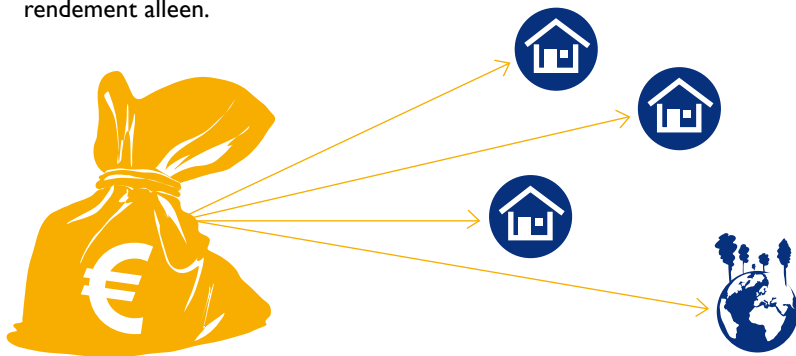
Dan het 'willen'. De moraal is bezig aan een serieuze comeback, zo constateren ethici. Beperkte de discussie over ethische kwesties zich vroeger vooral tot medisch handelen, tegenwoordig loop je zelfs bij een wandeling door de supermarkt voor het inslaan van levensmiddelen gevaar om in een morele valkuil te vallen. Biologische groenten of toch maar gangbare?

Max Havelaar of toch maar *Utz Kapoh*? En is dat shirtje niet goedkoop, omdat het door kinderhandjes in elkaar is gezet?

Waar vroegere generaties 'Monopoly' spelen, spelen wij 'Scruples',

constateerde de redacteur van het tijdschrift Ethics enkele jaren geleden.

Steeds vaker en op steeds meer terreinen spelen ethische dilemma's een rol in het maatschappelijke en daarmee ook in het politieke debat. Die dilemma's zijn onlosmakelijk verbonden met de 'civil society'. De burgerlijke samenleving die alleen kan voortbestaan dankzij de combinatie van ethiek en eigenbelang, waardoor de burger (en waarom niet ook de overheid?) wordt gestimuleerd om méér te doen dan het wettelijk minimum en zich te oriënteren op een algemeen belang dat zijn individuele belangen overstijgt. Vertaald naar sparen en beleggen door overheden betekent dat: er zijn grotere en andere belangen die worden meegewogen dan rendement alleen.

Testimonial:

Marijke Hopman (GL), gemeenteraadslid Beverwijk

‘Twee jaar geleden heb ik namens de fractie van GroenLinks een initiatiefvoorstel ingediend voor een onderzoek naar duurzaam bankieren door de gemeente.

Dat was toen nog vrij nieuw. De raad stemde weliswaar in met het voorstel, maar op voorwaarde dat het niets extra's zou kosten. Op basis van het voorstel is vervolgens een passage opgenomen in het Treasury Statuut waar in staat dat bij het aanbesteden van financiële diensten rekening wordt gehouden met criteria voor duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen.’

‘Ons voorstel werd indertijd ingegeven door onze betrokkenheid bij het milieu en bij maatschappelijke ontwikkelingen. Bovendien sloot het aan bij een campagne in de gemeente, waarbij kinderen in het basisonderwijs handtekeningen hadden opgehaald tegen kinderarbeid.

Het gelijktijdig ingediende initiatiefvoorstel voor duurzaam inkopen werd door de raad niet aanvaard met het argument dat de raad niet op de stoel van het gemeentelijk bedrijf moest gaan zitten. Inmiddels is vrij algemeen geaccepteerd dat ook gemeenten duurzaam inkopen. Duurzaam bankieren maakt daar onderdeel van uit.’

‘De ruimte voor beleggen is beperkt voor gemeenten, maar ik vind, wat je kunt doen, moet je niet laten. Elke vorm van financiële dienstverlening (deposito- en spaarrekeningen bijvoorbeeld, maar ook het aangaan van leningen) moet je proberen zo duurzaam mogelijk te krijgen.

Ook die aanbiedingen kun je beoordelen op hun maatschappelijke aspecten. Daarbij hoeft je het niet te beperken tot gemeenten. Er zijn ook veel gemeenschappelijke regelingen, zoals de regionale milieudienst bijvoorbeeld, die best duurzaam kunnen gaan bankieren.

Alle beetjes bij elkaar opgeteld, gaat het dan toch nog om best veel geld.’

8 Screenen op duurzaamheid: welke criteria hanteer je dan?

Overheden kunnen zelf banken, fondsen en financiële instellingen waar zij hun geld onderbrengen of zaken mee doen toetsen, kiezen en selecteren op duurzaamheidscriteria. Dat kan tijdrovend zijn en bovendien leiden tot onaangename verrassingen, zoals we eerder zagen.

Het kan ook anders.

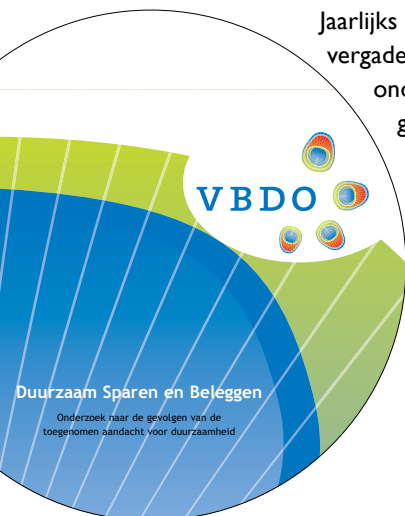
Zo kun je een onafhankelijke instantie in kaart laten brengen hoe fondsen, banken en financiële instellingen en de bedrijven waar zij in beleggen scoren op duurzame bedrijfsvoering. Meestal gaat het om prestaties op gebieden, die uiteenlopen van proefdiergebruik tot mensenrechten. Beleggers kunnen zelf kiezen aan welke aspecten ze het meeste gewicht willen geven.

Een andere mogelijkheid is dat de prestaties van bedrijven op een aantal aspecten met elkaar worden vergeleken, waarna de bedrijven worden geïndexeerd. De zogeheten 'best-in-class' methode. De vergelijking beperkt zich niet tot milieu-aspecten; ook sociale en economische aspecten worden in de beoordeling betrokken.

Sinds 1995 is het de VBDO die bedrijven aanspreekt op hun beleid met betrekking tot duurzame ontwikkeling. De VBDO (Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling) werpt zich op als serieuze gesprekspartner voor ondernemingen en institutionele beleggers, zoals pensioenfondsen.

Jaarlijks bezoeken VBDO-vertegenwoordigers de algemene vergadering van aandeelhouders van grote beursgenoteerde ondernemingen en stellen daar kritische vragen over het gevoerde beleid. De vereniging heeft zowel particuliere als institutionele beleggers en geldt als een partij waarmee terdege rekening moet worden gehouden.

Bij de VBDO kan iedereen, en dus ook overheden, terecht met vragen over duurzame spaar- en beleggingsmogelijkheden. VBDO is echter niet bevoegd om financieel advies te geven.

9 Het debat over onvermijdelijke dilemma's terugbrengen naar de basis

In een samenleving die zich richt op duurzame ontwikkeling past ook een debat over duurzaam beleggen. Daarbij is het eerder een voordeel dan een nadeel dat het begrip duurzaam prettig vaag is en zich niet nauwkeurig laat definiëren. Daardoor wordt voorkomen dat de ene partij zich moreel superieur waant aan de andere en dat scheidt de ruimte om op gezette tijden na te denken over waarden en uitgangspunten van duurzame ontwikkeling en ze ter discussie te stellen.

Een voorbeeld is het gebruik van biobrandstoffen. Volgens de een is dat goed voor het milieu, omdat de teelt van biobrandstoffen een bijdrage levert aan de vermindering van de CO₂-uitstoot. De Braziliaanse theoloog 'Frei' Betto daarentegen spreekt van 'necrocombustives', *brandstoffen van de dood*, omdat de teelt en het gebruik ervan heeft geleid tot een verdubbeling en zelfs verdrievoudiging van de kosten voor levensmiddelen in Brazilië.

Afgezien daarvan kun je je afvragen of de import ervan niet leidt tot een nieuwe vorm van neokolonialisme. Als we heel Europa op biobrandstoffen willen laten rijden, zouden we minimaal 70% van het Europese landbouwareaal nodig hebben. Door biobrandstoffen van elders te halen (Brazilië, Indonesië) kunnen wij nieuwe natuur creëren, maar zadelen we die landen op met verlies van hun natuurgebieden.

Soortgelijke dilemma's doen zich voor als het gaat om kinderarbeid, waarbij je je kunt afvragen of die te allen tijde verboden moet worden. Of dat het toegestaan kan worden onder voorwaarde dat de kinderen wel naar school kunnen gaan en het werk tot een paar uur per dag wordt gelimiteerd. Niet zo lang geleden ook heel normaal in Nederland. Waarbij een belangrijke vraag is hoe en door wie dat wordt gecontroleerd. De discussie over duurzaam beleggen kan dit soort dilemma's terugbrengen naar de basis, naar de decentrale overheden die dicht bij de burger staan. Voorwaarde is wel dat de discussie wordt gevoerd en dat duurzaam beleggen en duurzaam inkopen in het algemeen zich niet beperkt tot een afvinklijstje van wat wel en niet duurzaam is. De essentie van duurzame ontwikkeling is juist dat inzichten en uitgangspunten ter discussie worden gesteld.

Juist in die 'ontmoetingen', zoals de filosoof Levinas ze noemt, ontstaan nieuwe perspectieven, die ons in staat stellen om gestalte te geven aan duurzame ontwikkeling.

Deze brochure wordt uitgegeven door COS Nederland de vereniging van COSsen, regionale centra voor internationale samenwerking. Duurzaam Inkopen, inclusief duurzaam financieel beheer, is een onderwerp waarbij COSsen u kunnen ondersteunen en behulpzaam kunnen zijn. Om teleurstellingen te voorkomen hieronder een korte opsomming van hetgeen u wel en niet van een COS kunt verwachten rond dit thema:

Het COS kan:

- Ondersteunen bij opzetten politiek en/of maatschappelijk debat over duurzaam inkopen / Duurzaam Sparen en Beleggen
- Inhoudelijke input geven aan het formuleren van criteria/checklist m.b.t. mondiale duurzaamheid
- Ondersteunen bij vormen van lokaal maatschappelijk draagvlak, door bijvoorbeeld het oprichten of begeleiden van een lokaal platform
- Doorverwijzen naar andere organisaties die expertise hebben op het gebied van duurzaam inkopen en duurzaam sparen en beleggen

Wat doet het COS niet:

- Het COS geeft geen financiële of spaar- of beleggingsadviezen
- Het COS is geen 'keurmeester' die toetst en een keurmerk voor Duurzaam Sparen en Beleggen verstrekt
- Het COS bemiddelt niet bij de inkoop/verkoop van financiële producten

Overzicht van aandachts- en actiepunten die lagere overheden kunnen overwegen om tot keuzes voor duurzaam sparen en beleggen te komen.

- Hoe ziet het financiële pakket op dit moment er uit?
- Welke beleggingen, spaarrekeningen zijn in gebruik?
- Bij welke financiële instellingen is men nu klant?
- Is daarvan een 'duurzaamheidsrapportage' beschikbaar?
- Staat er in het treasury-statuut van de gemeente iets over duurzaamheidscriteria?
Zo ja, welke rol spelen die bij financiële beslissingen?
- Zijn er ambtenaren op de afdeling financiën die kennis hebben over duurzaam sparen en beleggen?
Betrek ze dan intensief bij het proces. Dat is voor het ambtelijk draagvlak van groot belang.
- Is de kennis over duurzaamheid beperkt, organiseer dan goede informatievoorziening.
- Nodig iemand uit (VBDO) die kan uitleggen dat duurzaam beleggen en rendement goed samen kan gaan.
- Is er een raadsfractie die Duurzaam Sparen en Beleggen wil agenderen voor een commissie- of raadsvergadering?
- Kent de gemeente een beleidsnotitie internationale samenwerking, ontwikkelingssamenwerking of duurzaam inkopen?
Dan kan een debat over duurzaam sparen en beleggen heel goed inhoudelijk daarmee verbonden worden.
- Zijn er maatschappelijke organisaties in de gemeente die kennis of ervaring hebben op dit gebied en kunnen bijdragen aan een debat?

Vul de Lokale Duurzaamheidsmeter in: een instrument van COS Nederland dat inzicht biedt in de mate van duurzaamheid van het gemeentelijk beleid en laat zien wat er allemaal mogelijk is.

De uitkomst kan uitstekend gebruikt worden om een (politiek) debat te stimuleren.

www.duurzaamheidsmeter.nl

Bronnen en meer informatie:

'Duurzaam inkopen van financiële producten door lagere en semi-overheden'

Een onderzoeksrapport van CREM in opdracht van COS Nederland, Amsterdam
September 2006

'Duurzaam vermogensbeheer door lokale overheden'

Opgesteld door de Provincie Utrecht in het kader van het programma 'Met Preventie naar Duurzaam Ondernemen' (PreDO) Utrecht
April 2006

'Protocol voor ontwikkeling en onderhoud van de criteria voor duurzaam inkopen voor de Nederlandse overheden'

December 2006

'De onderneming als wereldburger'

Rede uitgesproken door Ronald Jeurissen bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar bedrijfsethiek aan de Universiteit Nyenrode, Breukelen
Oktober 2002

'Ontmoetingen'

Rede uitgesproken door G.J.A. Hummels, bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar Ethiek, organisaties en samenleving aan de Universiteit van Maastricht,
November 2006

'Ethisch investeren: aarzelend tussen groei en kwaliteit'

Luc van Liedekerke in het tijdschrift voor Economie en Management, Vol. XLIX 3,
2004

Websites en organisaties die verder kunnen helpen:

VBDO Vereniging van beleggers voor duurzame ontwikkeling.

Kenniscentrum over duurzaam sparen en beleggen.

www.vbdo.nl

Millenniumgemeenten

Een initiatief van VNG-International waarbij gemeenten Millenniumgemeente worden door hun beleid te richten op het bijdragen aan de VN Millenniumdoelen. Duurzaam Sparen en Beleggen kan een goede invulling zijn van 'Millenniumgemeente'.

www.millenniumgemeente.nl

KPMG

De toolkit duurzaam vermogensbeheer overheden is ontwikkeld door het Bellagio Forum en Eurosif, i.s.m. o.a. Business 21C, Gubba en KPMG sustainability.

www.duurzaamvermogensbeheer.nl

ASN

Bij de ASN Bank kunt u sparen en beleggen voor een betere wereld. Mensenrechten, klimaat, kinderarbeid arbeid en dierenwelzijn zijn vier onderwerpen die een beslissende rol spelen bij investeringen van de ASN.

www.asnbank.nl

Triodosbank

Duurzaam bankieren, sparen en beleggen met o.a. het Triodos Fair Share Fund. Met het investeren in microkrediet helpt u lokale ondernemers in ontwikkelingslanden aan een betere toekomst.

www.triodos.nl

Oikocredit

Oecumenische organisatie geeft certificaten uit in kleinschalige investeringen in ontwikkelingslanden

oikocredit.org/site/nl

Duurzaam Ondernemen

Het online kenniscentrum op het gebied van duurzaam ondernemen en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Hier is de 'duurzaam-geld-gids' te downloaden.

www.duurzaam-ondernemen.nl

SVN Europe

SVN Europe is een netwerk van sociaal en milieu-geëngageerde ondernemers die zich inzetten om de wijze waarop de wereld zaken doet te veranderen

www.svneurope.com

Senter Novem

SenterNovem ontwikkelt criteria en praktische instrumenten om *Duurzaam Inkopen* in de organisatie op te starten en om duurzaamheid bij inkopen en aanbestedingen mee te nemen. U kunt deze instrumenten downloaden. Daarnaast vindt u hier nieuws, inspirerende voorbeelden en mogelijkheden om input te geven.
<http://www.sn-duurzaaminkopen.nl>

MVO-Platform

Het MVO Platform is een netwerk van 35 Nederlandse maatschappelijke organisaties actief op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen. Het platform heeft een MVO-referentiekader ontwikkeld dat een goed instrument is bij beleidsbepaling t.a.v. duurzaamheid.
www.mvoplatform.nl

MVO Nederland

MVO Nederland is startpagina en wegwijzer voor ondernemend Nederland op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. MVO Nederland brengt geïnteresseerde partijen bij elkaar om kennis te delen en gezamenlijke activiteiten te ondernemen
www.mvonederland.nl

Duurzaam beleggen

Portalsite voor informatie over duurzaam beleggen, ethisch beleggen, groen beleggen en groen sparen
www.duurzaam-beleggen.nl

Colofon

Uitgave COS Nederland, vereniging van centra voor internationale samenwerking
Adres Wijnstraat 237, 3311 BV Dordrecht
Telefoon 078-6390475
E-mail vereniging@cosnederland.nl
Web www.cosnederland.nl

Tekst Joost van Kasteren
Eindredactie Tabe Jorritsma
Vormgeving Smidswater, Den Haag / Breda
Drukwerk Drukkerij Salsedo, Breda

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door bijdragen van:

